

Prof. Dr. Mübeccel DEMİREKLER:

"ÖĞRENCİLER, ÖĞRENMEK İSTEMİYORLAR"¹

1970 yılında ODTÜ'ye döndüğümde ilk tez öğrencim olmuştu Mübeccel. Önce yüksek lisans sonra da doktora çalışmasını yönetmek ayrıcalığına sahip oldum. Şimdi de onunla aynı bölümde hoca olmak ayrıcalığımı sürdürüyorum.

Akademik hayatta inceyi kalından, gösterişi içerikten ayıran çizgiyi farketmek iyi dikkat ister. Sıradan bir fikrin ya da görüşün içinde çoğu kez büyük büyük laflar, gösterişli klişeler, ilk bakışta, ikna etme gücü olabilecek yönler olabilir. Kesme gücü olan bir zekanın ürettiği bir üründe ise ilk bakışta anlaşılmayan ve dikkat çekmeyen bir incelik vardır ki bunu anlayan anlar, anlamayan da anlamaz.

İşte bu incelikleri üretebilen ve üretilebildiği vakit hemen anlayabilen istisna bir kafa gücüne sahiptir Mübeccel. Sanırım bu analitik yeteneği ve zekasının verdiği güçle bir konu açıldığı vakit eğer konuya hakim değilse "bilmiyorum" — konuyu birçok kişiden daha iyi biliyor olabilir— diyebilmek cesaretine de sahiptir. Kısacası Mübeccel gerçek bir akademik ortamın gerektirdiği özelliklerin bence bir tanımını oluşturuyor.

Bu özelliklere bir de onun yumuşak, duyarlı ancak gerektiği bağlamlarda ciddiyetten, ilkelerinden ve daha da önemlisi aklının ürettiğinden en ufak bir taviz vermeyen dostluğunu eklerseniz kendimi niye ayrıcalıklı saydığımı anlayabilirsiniz. Umarım onu yeterince tanımayanlar onun sessiz ve mütevazî kişiliğine kanıp ince ile kaim arasındaki bu değerli farkı ıskalamazlar.

Kemal İNAN

Yeni gelen öğretim üyeleri, Bölüm, Üniversite, EMO gibi kuruluşların yönetiminde aktif görevler olarak radikal değişiklikler yapmak isteyen kişilerdi. Bu isteklerini büyük ölçüde yerine getirdiler de.

Söyleşi: Hüseyin YAVUZ

• Meslek olarak elektrik mühendisliğini ve üniversiteyi seçişinizi ve bugüne kadar ki meslek yaşamınızı anlatır mısınız?

D Lise yıllarında en çok ilgi duyduğum ve en başarılı olduğum ders matematikti. Ben de matematik ağırlıklı olduğumu sandığım ve bana o yaşlarda diğer mühendislik dallarına göre daha "bilimsel" gözükken elektrik mühendisliğini seçtim. O günden beri iyi bir seçim yaptığımı düşünüyorum.

Üniversiteyi seçme olayına gelince, bu seçimi lise yıllarında yapmıştım. Yine o yıllarda ve üniversite öğrenciliğim sırasında, üniversite gözümde zihinsel ve mesleki tatmin sağlayabileceğim tek yerd. Daha sonraki meslek yaşantımda bu kararı değiştirmeyi zaman zaman düşündümse de halen üniversitedeyim.

Üniversite öğrenciliğim sırasında öğrenci asistan olarak çalıştığım bölüme, mezun olduğum yıl girdim. Yüksek lisans ve doktora derecelerini yine ODTÜ Elektrik ve Elektronik Mühendisliği bölümünde aldım. Daha sonra aynı bölümde doçent ve profesör oldum.

• ODTÜ'den mezun oldunuz.

Yüksek lisans, doktora yaptınız, tüm akademik yaşamınızı burada geçirdiniz. ODTÜ'yü hem öğrenci hem öğretim üyesi olarak tanıyor sunuz.

Bugünkü ODTÜ'yü öğrencilik yıllarınızdaki ve YÖK öncesi ODTÜ ile (eğitim, araştırma ve üniversite olarak) karşılaştırabilir misiniz. Bu uzun süre içinde öğrencilerin ve öğretim üyelerinin öğrenme, öğretme çabaları ve üniversiteden beklentileri nasıl bir değişime uğradı?

D ODTÜ ve özel olarak Elektrik ve Elektronik Mühendisliği Bölümü, benim öğrenci olduğum 1960 - 70 yılları ile 90'lar arasındaki süre içerisinde doğal olarak birçok değişiklikler geçirmiştir. Bu değişimde yaşadığımız toplumsal çalkantı ve olayların yanı sıra elektronik konusunda dünyada yaşanan büyük gelişmenin de özellikle son yıllarda etkili olduğunu sanıyorum.

Benim öğrencilik ve asistanlık yıllarım, ODTÜ'nün ilk kuruluş yıllarının hemen arkasından gelen, ilk kuşak mezunlarının yurt dışında doktora yapıp ODTÜ'ye döndükleri yıllardı. 1968 ve hemen sonrası aynı zamanda toplumsal açıdan çok hareketli, öğrencilerin politika ile yakından ilgilendikleri zamanlardı.

Yeni gelen öğretim üyeleri, Bölüm, Üniversite, EMO gibi kuruluşların yönetiminde aktif görevler olarak radikal değişiklikler yapmak isteyen kişilerdi. Bu isteklerini büyük ölçüde yerine getirdiler de. Bu dönemde bütün işleyiş kurumsallaştırılmaya çalışıldı. Örneğin müfredat, yüksek lisans, kurumsallaştırılmaya çalışıldı, örneğin müfredat, yüksek lisans, vb. konularda günümüze kadar işlevselliğini koruyan komiteler kuruldu. Ders seçiminde, içeriklerde, program düzenlenmesinde önemli değişiklikler yapıldı.

O yıllar öğrenciler açısından öğretim

üyelerinden daha da fazla olmak üzere, eskinin eleştirildiği büyük bir değiştirme arzusunun yaşandığı yıllardı.

Daha sonraki yıllarda, bu coşku ve onun verdiği kendine güven duygusu önemli ölçüde yitirdi, buna karşın teknik yetersizlik duygusu, sanırım, bugünkü öğrenciler dahil, halen devam etmekte. 1974 - 77 arası, okuida giderek artan boykot olaylarına, uzun süreli okul kapatma olayına karşın temel yapıda önemli bir değişiklik olmadan geçen yıllardı.

1970'li yılların sonuna gelindiğinde, yine içinde bulunduğumuz toplumsal ortam nedeni ile bölümden önemli ölçüde tecrübeli öğretim üyesi ayrıldı. 1980'li yılların başlarında ve devam eden yıllarda üniversite kavramı toplum ve devlet gözünde değerini yitirdi. Bu değer yitiminin somut bir örneği o yıllarda üniversiteye ayrılan paranın azlığından ötürü okul kütüphanesine hemen hemen hiç kitap alınmamasıdır. Yine aynı yıllarda YÖK kuruldu. YÖK'ün getirdiği rotasyon (öğretim üyelerinin değişik şehirlerdeki üniversitelerde görevlendirilmesi) olgusu ve hemen arkasından gelen 1402 sayılı yasa, üniversitelerde çok büyük huzursuzluklara neden oldu. Gerek 1402 sayılı yasaya göre doğrudan işten çıkarma, gerekse yaratılan huzursuzluk ortamı nedeni ile olan ayrılmalar, tecrübeli bölüm öğretim üyesi sayısını yeniden düşürdü. Bölüm (üniversite) bu yıllarda artan öğrenci ve '1970'lerin başından itibaren en düşük öğretim üyesi sayısı ile birlikte yeni bir döneme girmiştir. Bu yeni dönemde yitirilen tecrübeli öğretim elemanlarının yanı sıra asistan olmak isteyen nitelikli kişilerin sayısında da çok büyük düşüşler olmuştur. Araştırma görevliliği akademik yaşantının başlangıç basamağı olmaktan çok geçici, az paralı rahat bir iş veya yüksek lisans öğrenimi sırasında alınan bir burs gibi algılanmıştır. Yine bu yıllarda

yoğun bir beyin göçü yaşanmış ve yüksek not ortalamalı mezunlarımızın hemen hemen tümü ABD'ye gitmiş, bunların çok azı daha sonra geri dönmüştür. Bu yıllarda öğrencilerin okula, öğretim üyelerine ve kendi bilgilerine duydukları güven ve saygı azalmıştır. Yine YÖK'le birlikte öğretim üyeleri arasında, daha önce ODTÜ'de pek olmayan, yoğun bir akademik unvan edinme yarışı başlamıştır. Bu yarış başka bazı sonuçlarla birlikte, yayın sayısında da fazla olmamakla birlikte bir artışa neden olmuştur.

1980'li yılların bir başka önemli olayı, dünya elektronik sanayiindeki çok hızlı gelişimin Türkiye ve üniversiteye yansımalarıdır denilebilir. 1970'lerin başından beri sözü edilen ama bir türlü gerçekleştirilemeyen üniversite/sanayi işbirliği bu dönemde çok sınırlı da olsa başlatılmıştır. Bu da bölüm işleyişinde, son 5 yıl içinde ders programlarından doktora yeterlilik sınavına kadar çeşitli alanlarda değişikliğe neden olmuştur.

Günümüze geldiğimizde özellikle son üç yılda, maddi koşulların göreceli düzeldiğini buna paralel olarak gerek öğretim üyesi gerekse nitelikli

araştırma görevlisi sayısında büyük artışlar olduğu söylenebilir. ABD'ye olan yoğun göç, bu ülkenin de değişen koşullarından ötürü burs vermemesi nedeni ile, son iki yılda çok azalmıştır. Sınırlı da olsa başlatılan üniversite/sanayi işbirliği, nitelikli insan emeğinin belirgin bir amaç doğrultusunda yönlendirilmesine katkıda bulunmuştur.

• Türkiye üniversitelerindeki eğitim ve araştırma düzeyi uluslararası ya da sizin olması gerektiğini düşündüğünüz düzeyin neresindedir? Düşükse nedenleri ve iyileştirme yolları nelerdir?

D Ben bu konuda kendi bölümüme ilişkin gözlemleri aktaracağım. Lisans düzeyinde eğitim açısından bakıldığında, bölümümüzdeki eğitim, gelişmiş ülkelerdeki eğitim düzeyine yakın gözükmemektedir. Bölümümüz eğitim programı gerek okutulan dersler, gerekse ders içerikleri yönünden sürekli gözden geçirilmekte ve güncellenmektedir. Bu değişimler sırasında özellikle ABD üniversiteleri örnek olmakla birlikte, "Türkiye'nin gereksinimleri" tartışması da gündemde tutulmaktadır. Mühendislik eğitiminin zorunlu bir aracı olan laboratuvar konusunda

Eğitim düzeyini tartışmanın bir başka boyutu da öğrencilerin verilenin ne kadarını aldıklarıdır. Eğitime bu yönünden baktığımızda, yeteneklerinden hiç şüphe duymadığımız öğrencilerimizin öğrenme işine pek ilgi duymadıkları söylenebilir. Ayrıca bu durumu diğer üniversitelerimize genelleştirilebileceğini sanıyorum.

ise durum olması gereken düzeyin altındadır.

Günümüzde laboratuvarlarla birlikte bilgisayar kullanımı da iyi bir eğitimin kaçınılmaz bir parçasıdır. Son yıllarda öğrencilere sunulan bilgisayar kullanım olanaklarında belirgin bir artma olmuştur, önümüzdeki yıllarda amaçlanan, bilgisayar ders anlatımında aktif kullanımı ve bunun yanı sıra laboratuvar ön çalışması, ödev hazırlanması gibi konularda öğrencinin doğrudan kullanımının sağlanmasıdır.

Eğitim düzeyini tartışmanın bir başka boyutu da öğrencilerin verilenin ne kadarını aldıklarıdır. Eğitime bu yönünden baktığımızda, yeteneklerinden hiç şüphe duymadığımız öğrencilerimizin öğrenme işine pek ilgi duymadıkları söylenebilir. Ayrıca bu durumu diğer üniversitelerimize genelleştirilebileceğini sanıyorum.

Eğitim düzeyini önemli ölçüde düşürdüğüne inandığım bu ilgisizliğin bir nedeni üniversiteye girişte yanlış dal seçmek olabilir. Ama asıl önemli nedenin, öğrencilerde zaman zaman gözlediğim "üniversitelerde okutulan dersler teorik, dolayısıyla gereksiz (ve zor) aynı zamanda

pratik açıdan yetersiz" düşüncesi olduğunu sanıyorum. Türkiye'nin teknolojik düzeyinin daha bilgili mühendislere gereksinim duyması, yine aynı nedenle üniversite-endüstri işbirliğinin artmasının sorunun çözümünde en önemli etmen olacağını düşünüyorum.

Yüksek lisans ve doktora eğitimine gelince, dersler konusunda yine olumlu düşünceler ileri sürülebilir. Lisans üstü düzeyde de dünyadaki gelişmeler izlenmekte, bunun sonucu olarak her yıl birkaç yeni ders lisans üstü programına eklenmektedir. Ne var ki lisans öğrencilerinde görülen "motivasyon eksikliği" yüksek lisans da devam etmektedir. Bu eksikliğe rağmen yüksek lisans ve özellikle doktora programındaki en büyük aksaklık derslerde değil, tez çalışmasında ortaya çıkmaktadır. Doktora programının bir diğer önemli sorunu ise doktora öğrencisi sayısındaki azlıktır. Bu azlık yine üniversite dışında doktora düzeyinde bilgiye veya bilgili mühendise ihtiyaç duyulmamasından kaynaklanmaktadır.

Araştırma düzeyi konusuna gelince, üniversitedeki araştırmaların büyük çoğunluğu yüksek lisans veya doktora tez çalışması olarak yapılmaktadır. Az sayıda araştırma ise (bunların içinde yine tez çalışmaları da olabilir) bazı projeler etrafında yoğunlaşmış ve proje amacı doğrultusunda yapılan araştırmalardır. Ben verimli bir araştırmanın planlı, hedefli, kolektif bir çalışmanın ürünü olabileceğine inanıyorum. Bu da bir grup insanın bir proje çerçevesinde ortak çalışması anlamına gelmektedir. Ne var ki bu tür projeler az gelişmiş bir üniversite/sanayi işbirliği ortamında pek oluşmamaktadır. Akademik açıdan doyurucu, aynı zamanda uygulama alanı olabilecek projelerde çalışma olanağı oldukça kısıtlı olduğundan araştırma yapma dürtüsü büyük ölçüde diploma veya akademik unvan elde etme çabası-

na indirgenmiş durumdadır. Bu durum ise, gerçekten yetenekli birçok insanın emeğin verimli kullanılması yerine, gereksiz kısır dallarda kaybolması sonucunu doğurmaktadır.

Bütün bu konuştuklarımızdan araştırma düzeyinin düşüklüğü sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu sonuçtan da öte bence önemli olan ne için araştırma yapıldığı sorusudur. Bu sorunun cevabı, yalnızca dipbma almak, dış yayın yapmak, akademik kariyerde ilerlemek olacaksa sağlıklı bir araştırma ortamından sözedilemez.

• Üniversitelerde yapılan araştırmaların ülke kalkınmasındaki yeri nedir? Bu araştırmaların ülkemiz gereksinimlerini karşılamaya yönelik yapılması nasıl sağlanabilir?

D Üniversitelerde yapılan araştırmaların ülke kalkınmasındaki yeri olabilmesi için ülkenin problemlerinin çözümüne katkıda bulunucu bir nitelikte olması gerekmektedir. Bu da bizi yine pek de çözemediğimiz sağlıklı bir üniversite/sanayi işbirliği oluşturma sonucunu getirir. Bu sorunun çözümlenemesindeki ana

nedenin her iki tarafın amaçları arasındaki farklılık olduğunu düşünüyorum. Bu tür işbirliğinde üniversite tarafı akademik ve teorik düzeyi yüksek bir takım çalışmalar yapmak isterken (ki bence de mutlaka böyle olmalı) sanayii kuruluşlarını genellikle bazı somut problemlerinin ivedi bir biçimde çözülmesini amaçlamaktadırlar. Bu sorunun iki tarafı da tanıyan ana kuruluşlarca, örneğin çeşitli kuruluşların ARGE birimleri tarafından çözülebileceğini sanıyorum. Kaldı ki giderek artan daha üst düzeyde bilgi ihtiyacının yakın bir gelecekte böyle bir işbirliğini zorlayacağı söylenebilir.

• Siz bir bilimadamı (bilimkadını) olmanızın yanı sıra evli ve annesiniz. Üniversitede olduğu kadar evde de büyük bir sorumlu ve yoğun bir çalışma içerisinde-siniz. Bu durum meslek yaşamınızı nasıl etkiliyor?

• 19 yıllık evli ve 17 yaşında bir oğlu ile 11 yaşında bir kızı olan bir anne olduğumdan bu soru veya benzerleri, bana, birçok kez, kız öğrencilerimiz veya araştırma görevlilerimizce de soruldu. Onlara verdi-

ğim cevabı size de tekrarlayacağım. Bence çocuk yetiştirmek oldukça fazla enerji ve zaman isteyen ciddi bir iştir. Bu da mesleki yaşamda kullanılabilecek enerjinin önemli bir bölümünün bu işe ayrılması anlamına gelmektedir. Ayrıca toplum kadından beklediği işinden çok daha fazla ailesine önem vermesidir. Bu beklenti, kadının, mesleği konusundaki isteklerini, evlilik veya anelik olayından sonra büyük ölçüde yitirmesine neden olabilir. Sonuç olarak evliliğin ve özellikle çocuk sahibi olmanın, kadının mesleki yaşantısını olumsuz yönde etkilediğini söyleyebilirim. Sözü edilen meslek akademisyenlik olduğunda, en yoğun çalışma gerektiren, en verimli olabilececek yıllarla, çocuk doğurup büyütme yıllarının aynı zamana geldiği göz önüne alınırsa bu olumsuz etkisi daha da büyük olabilir.

Durumun bir ölçüde düzeltilmesinde en büyük etmenin, kadının önce kendisinin ve sonra yakın çevresinin (anne-baba-eş) onu yalnızca bir eş ve anne olarak değil, aynı zamanda meslek sahibi bir insan olarak da görmeleridir diyebilirim. Böyle bir bakış açısı aile içindeki dayanışmayı artıracak ve çocuk sahibi olmanın getirdiği ağır yükün paylaşılmasını sağlayacaktır. Ben kendi yaşantımda, bu konuda kendimi şanslı saymaktayım.

• Kadın hakları konusunda ne düşünüyorsunuz?

D Bu konuda, kısaca her iki cinsin eşit haklara sahip olması gerektiğine inanıyorum. Bu hakların içinde doğal olarak eğitim ve meslek sahibi olma hakkı vardır.

Meslek seçiminde kadınlara, başarılı olamayacakları ön yargısı ile bir takım kısıtlamalar konmasına karşıyım. Kadınların seçtikleri herhangi bir meslekte başarılı olmaları için, erkekler için de doğru olduğu gibi, mesleklerine saygı duyup önem vermeleri gerektiğini düşünüyorum.